

XII. A SZERZŐI JOGSÉRTÉSEKKEL KAPCSOLATOS DEKRIMINALIZÁCIÓ EGYES KÉRDÉSEI – TALMI SZABADSÁG

OTT ISTVÁN

- XII.1. Szabályozástörténet
- XI.2. A hatályos szabályozás bemutatása
- XII.3. A hatályos szabályozás elemzése és értékelése
- XII.3.1. A törvényi egység jellege
- XII.3.2. A vagyoni hátrány összegének megállapítása
- XII.4. De lege ferenda javaslat
- XII.5. Felhasznált irodalom

XII.1. SZABÁLYOZÁSTÖRTÉNET

A magyar büntetőjogban a szerzői jogok büntetőjogi védelme először az *1993. évi XVII. törvényben* jelenik meg, amelynek 72. §-a 1993. május 15. napjától kezdődő hatállyal integrálta az 1978. évi Btk.-ba a szerzői és a szomszédos jogok megsértését, bűncselekménnyé minősítve a korábban szabálysértési felelősséget megalapozó magatartást.¹ Ennek okát a törvény indokolása abban határozta meg, hogy egyrészt a szabálysértési tényállás nem terjed ki mindazokra a magatartásokra, amelyek szankcionálása indokolt, másrészt a szabálysértési törvény által kilátásba helyezett joghátrány alkalmatlan a speciális és generális prevenció céljainak megvalósítására. Az 1978. évi Btk. 329/A. § (1) bekezdése szerint: aki irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotás szerzőjének művén, előadóművésznek előadói teljesítményén,

¹ Az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. (IV. 14.) számú kormányrendelet – a 19/1983. MT rendelet által beiktatott – 165. §-ában rendelkezett a szerzői művek jogosulatlan használatáról, illetve az e szabálysértés miatti felelősség megállapítása esetén alkalmazható hátrányos jogkövetkezményekről. Az 1983. szeptember 1. napjával hatályos rendelkezés szerint: aki más szerzői jogi védelem alatt álló művét jövedelemszerzés céljából jogosulatlanul hang- vagy képhordozóra lemásolja, a mű másolatát forgalomba hozza vagy nyilvánosan előadja, hármezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható. A törvény csupán lehetőségként és nem kötelezettségként írta elő az eszközül használt másolóberendezés, valamint a szabálysértés elkövetése útján előállott hang- vagy képhordozó elkobzását. Ezt a szabályozást a 6/1986. MT rendelet módosította 1986. március 9. napjával, annyiban, hogy a jogosulatlan másolat forgalomba hozatala miatti eljárást a kereskedelmi felügyelőség hatáskörébe utalta. Megjegyzendő, hogy a bitolás törvényi tényállását már 1993 előtt is tartalmazta a Btk.

hangfelvétel előállítójának hangfelvételén, rádióknak vagy televízióknak a műsorán fennálló jog megsértésével vagyoni hátrányt okoz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.² A jogszabály a nemzetközi egyezmények rendelkezéseit szem előtt tartva differenciált az egyéni, eredeti alkotáson fennálló és az ún. műköztetői teljesítményre vonatkozó jogok között, amely utóbbiak alkotják a szomszédos jogok kategóriáját.

A 2000. március 1. napjáig hatályos törvény az irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotás szerzőjének művén, előadóművésznak előadóművészi teljesítményén, hangfelvétel előállítójának hangfelvételén, rádióknak vagy televízióknak a műsorán fennálló jogának vagyoni hátrány bekövetkezésével járó megsértését rendelte büntetni. A *1999. évi CXX. törvény* 36. §-ával végrehajtott módosítás az elkövetési magatartások körébe vonta a film előállítójának a teljesítményén fennálló joga megsértését, egyúttal – a vagyoni hátrány értékelése mellett – tényállási elemként tételezte a haszonszerzési célzatot. A módosítás tovább differenciált a cselekménnyel okozott vagyoni hátrány nagysága szerint, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetve a különösen jelentős vagyoni hátrány bekövetkezését.

A 2001. évi CXXI. törvény a bűncselekmény megnevezését szerzői vagy szomszédos jogok megsértéséről szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésére változtatta és a védendő jogi tárgyak körében tételezte az adatbázis előállítójának a teljesítményén fennálló jogát.³

2007. június 1. napjával a *2007. évi XXVII. törvény* 89. §-a lényegesen leegyszerűsítette a törvényi tényállást, amennyiben az egyes műtípusok taxatív felsorolását mellőzve, kizárólag a szerzői jogi törvényre hivatkozással határozta meg a büntetőjogi szempontból releváns jogsértések körét. Ezzel a módosítással a jogalkotó a korábban is meghatározó kerettényállási jelleget még határozottabbá tette, a szankcionálás körét a szerzői jogi törvényben meghatározott valamennyi jog sérelmére kiterjesztette, egyidejűleg a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok gondatlan megsértésének büntetőjogi fenyegetettségét megszüntette. A törvényi tényállás szerint: aki másnak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát haszonszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétséget követ el. A törvény a bűncselekmény minősített esetei között rendelte büntetni az üzletszerű elkövetést, illetőleg az okozott vagyoni hátrány nagysága szerint differenciált, anélkül hogy az elkövetési érték alsó határát meghatározta volna.

² A 329/A. § (2) bekezdése minősített esetként rendelte büntetni az üzletszerű, illetve a jelentős vagyoni hátrányt eredményező elkövetést, a (3) bekezdés pedig a gondatlan elkövetést is a büntetőjogilag értékelendő magatartások körébe vonta. A szabálysértési törvénytől eltérően már nem pusztán lehetőségként merül fel az elkobzás; az (5) bekezdés szerint el kell kobozni azt az elkövető tulajdonában lévő dolgot, amelyre a bűncselekményt elkövetik. E dolog elkobozható abban az esetben is, ha nem az elkövető tulajdona ugyan, de a tulajdonos a bűncselekmény elkövetéséről előzetesen tudott. Az 1998. évi LXXXVII. törvény 93. §-ának (2) bekezdése 1999. március 1. napjával hatályon kívül helyezte az elkobzásra vonatkozó speciális rendelkezést, így e vonatkozásban a Btk. 77. §-ában tételezett általános szabályok érvényesültek a módosítást követően.

³ A törvényhez fűzött indokolás szerint „a szerzői jogi törvény a védelem alá tartozó szomszédos jogi és más hasonló teljesítményeket tételesen felsorolja, és ezt a kimerítő jellegű felsorolást a Btk. hatályos szövege is átveszi”. A bűncselekmény megnevezésének változását ugyancsak a szerzői jogi törvény szóhasználatának módosítása tette szükségessé.

A törvényi tényállás alakulása kapcsán egyértelműen felismerhető az a törvényhozói szándék, amely a védendő jogtárgyak körét kerettényállás megalkotásával igyekezett a lehető legszélesebben, illetve teljeskörűen meghatározni. A szerzői jogról szóló törvényben foglalt jogokra történő általános hivatkozás nemcsak azt a veszélyt minimalizálta, hogy valamely, a büntető törvényben nem nevesített műtípusra vagy felhasználási módra vonatkozó jog a büntető törvénykönyv módosításának hiányában büntetőjogi védelem nélkül marad, de egyfajta nélkülözhetetlen állandóságot és folyamatos időszerűséget is biztosított a jogszabálynak. A technikai fejlődés olyan új műtípusok és felhasználási módok megjelenésével jár, amelyek nem feltétlenül lennének értékelhetők az alkalmazott kerettényállási technikától eltérő szabályozási megoldás adta lehetőségek között. A korábbi szabályozási formák minden olyan esetben szükségessé tették a büntető törvénykönyv módosítását, amikor a szerzői jogi törvény releváns rendelkezései megváltoztak.

A *2007. évi XXVII. törvény* indokolása – a *2004. évi XLIX. törvénnyel kihirdetett Szerzői Jogi Szerződés*⁴ 12. cikkéhez fűzött közös nyilatkozattal összhangban – rámutatott: „a vagyoni jogok gyakorlási módjai a felhasználás engedélyezésére való kizárólagos jog, illetve a megfelelő díjazásra való jogosultság a felhasználás engedélyezésére való jogosultság nélkül. A jog megsértésének kérdése független a szerzőnek rendelkezésére álló gyakorlási módoktól: a szerzői jog megsértése megvalósul akkor is, ha egy engedélyköteles cselekményhez nem kérték a jogosult engedélyét és abban az esetben is, ha a díjigényt nem teljesítették. [...] A Btk. 329/A. § bevezető szövegének átalakítása tehát annak egyértelművé tételét szolgálja, hogy szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése megvalósulhat a díjigény megsértésével is.”⁵

További nagy jelentőségű változás, hogy a törvény kirekesztette a büntetendő cselekmények köréből a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését, ha annak elkövetésére gondatlanságból kerül sor. Ennek okát az indokolás abban jelöli meg, hogy a korábbi szabályozás – a cselekmény vagyoni jelentőségétől és társadalomra veszélyességétől függetlenül – bármilyen szerzői jogi jogsértés esetén lehetővé tette büntetőjog szankciók alkalmazását, amely gyakorlat ellentétben áll az Alkotmánybíróság 18/2000. (VI. 6.) és 11/1992. (III. 5.) számú határozataiban a bűncselekménnyé nyilvánítással és a büntetéssel való fenyegetéssel összefüggésben kifejtettekkel.

A *2008. évi XCII. törvénnyel* 2009. január 12. napjától beiktatott változtatás szerint a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének vétségi alakzatát valószínűsíti meg, aki a szerzői jogi törvény szerint a magáncélú másolásra tekintettel a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultat megillető üreshordozó-díj, illetve reprográfiai díj megfizetését elmulasztja. A módosítás jól látható célja az volt, hogy a már korábban is érzékelhető, az átfogó védelem biztosításának irányába ható tendenciát erősít-

⁴ WIPO Copyright Treaty (WCT)

⁵ 2007. évi XXVII. törvény indokolása. Megjegyzendő, hogy a bírói gyakorlat már a hivatkozott jogszabály hatálybalépése előtt is követte az indokolásban kifejtett elvet. Az irányadó szabály szerint: a szerzői vagy szomszédos jogok megsértése vétségének elkövetési magatartása a jogdíj megfizetésének elmulasztása, amelyet az a természetes személy valósít meg, akinek kötelessége lett volna a fizetési aktus teljesítése, és közömbös, hogy a jogdíj megfizetése kinek a vagyonát terhelte volna (BH 202. 301.).

se. A kerettényállási szabályozás az üreshordozó-jogdíj megfizetése elmaradásának szankcionálása körében nem volt kifogástalannak mondható. Ennek oka elsősorban arra vezethető vissza, hogy az üreshordozó-díj nem kapcsolódott egyetlen konkrét, kézzelfogható szerzői jogi oltalom alatt álló alkotáshoz sem, bár megfizetésének elmaradása nyilvánvalóan vagyoni hátrányt generált a jogosulti oldalon. A jogszabályi módosítást az a jogalkalmazási anomália tette szükségessé, hogy konkrét, szerzői jogi oltalom alatt álló alkotás hiányában felhasználásról sem eshetett szó, márpedig a jogdíjfizetési kötelezettséget a mű felhasználása alapozza meg.⁶ Konkrét szerzői jogi védelem alatt álló alkotás, illetőleg a szerzői jogi törvény körében értelmezhető felhasználási tevékenység hiányában az üreshordozó-díj megfizetésének elmaradása sem volt aggálytalanul szankcionálható az alaptényállás alkalmazásával. Ezt a bizonytalanságot a *2008. évi XCII. törvény* egyértelműen megszüntette. Az újonnan beiktatott (2) bekezdés „a törvény eredeti szövege helyett nem azt mondja ki, hogy az engedélyezési jog nélkül fennálló bármely díjigény megsértése is a szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jog megsértésének minősül, hanem kifejezetten rögzíti azt, hogy a szerzői jogban szabályozott két átalánydíj típusú díj megfizetésének elmaradását is ugyanúgy kell szankcionálni, mint a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jog megsértését. [...] Ez a kiemelés természetesen nem érinti azt, hogy a jogosultakat az Szjt. alapján megillető kizárólagos jogok, illetve a többi, nem átalányjellegű díj megfizetésének elmulasztása az (1) bekezdés szerint szankcionálandó, ha az ott megjelölt többi tényállási elem is megvalósul.”⁷

XII.2. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS BEMUTATÁSA

A Btk. által a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének törvényi tényállásában eszközölt változtatások⁸ közül a téma szempontjából kiemelendő, hogy a jogalkotó törvényi egységet hozott létre, illetőleg a felhasználás meghatározott eseteiben büntethetőséget kizáró okot konstruált.⁹ A törvényi egység létesítése folytán összefoglalt bűncselekmény jött létre, amelynek minősítése az okozott vagyoni hátrány összegéhez igazodik.¹⁰ Ennek okát a törvényhez fűzött indokolás abban jelöli meg, hogy az egyes jogdíjak mértéke alapján nem értékelhető kellő súllyal a nagyobb számú jogsértés. Az arányosítást az összefoglalt bűncselekményi konstrukció azzal

⁶ Jól példázza ezt a BH 2007. 116. számú eseti döntés, amely szerint szerzői jogok megsértésének vétsége nem valósul meg, ha a terhelt saját célú felhasználásra vásárol – más által jogdíj fizetése nélkül másolt és forgalomba hozott – CD-eket. A döntés indokolása szerint a másolt mű megszerzése önmagában nem illeszthető a szerzői jogi törvényben meghatározott tevékenységi körbe, így nem minősül felhasználásnak és nem sérti az alkotás szerzőjének jogát.

⁷ 2008. évi XCII. törvény indokolása, CompLex Jogtár Plusz

⁸ A nem tárgyalt változások közül kiemelendő a haszonszerzési célzat alaptényállási elemként történő értékelésének mellőzése. Vö. UJHELYI (2015)

⁹ BELOVICVS – MOLNÁR – SINKU (2013) 683. o.

¹⁰ EBH 2014. B.7. Az elkövetőnek több jogosult szerzői (vagy ahhoz kapcsolódó) jogát sértő egy eljárásban elbírált részselekményei, amennyiben az azokkal okozott vagyoni hátrányok összege a bűncselekményi értékhatárt meghaladja, összefoglalt bűncselekményként törvényi egységet alkotnak. A törvényi egységben értékelésre kerülnek azok a részselekmények is, amelyek az általuk okozott vagyoni hátrány folytán önmagukban véve csak szabálysértésnek minősülnek.

kívánja előmozdítani, hogy az egyes sértetteknek okozott vagyoni hátrányok összeadódjanak.¹¹ Amennyiben az okozott vagyoni hátrány összege az ötszázezer forintot nem haladja meg, és a szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jog megsértése többszörözéssel, vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel történik, bűncselekmény nem valósul meg.¹² A kifejezetten a fájlcsere-elő rendszerek tömeges használatára tekintettel megalkotott büntetethezjáró ok indokát a jogalkotó abban jelölte meg, hogy „a büntetőjog mint végső eszköz szempontjából indokolatlannak tűnik a nem jelentős mennyiségű szerzői mű vagy kapcsolódó jogi teljesítmény vonatkozásában megvalósuló, személyes célokat szolgáló felhasználások tömeges kriminalizálása”¹³.

XII.3. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS ELEMZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

XII.3.1. A TÖRVÉNYI EGYSÉG JELLEGE

A „vagy mások” fordulat alaptényállásba iktatásával törvényi egység, összefoglalt bűncselekmény jött létre, amelynek minősítése – tekintet nélkül a sértettek számára – a sértetteknek okozott vagyoni hátrány összegéhez igazodik.¹⁴ Az ennek kapcsán felmerülő első kérdés, hogy a Btk. 385. §-ának (5) bekezdésében foglaltakra figyelemmel beszélhetünk-e egyáltalán összefoglalt bűncselekményről abban az esetben, ha a szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jog megsértésére többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel kerül sor, és a cselekménnyel okozott vagyoni hátrány az ötszázezer forintot meghaladja. A hivatkozott (5) bekezdés ugyanis nem a cselekmény büntetethezjáróit zárja ki, hanem az ott meghatározott cselekményről megállapítja, hogy az nem valósítja meg az (1) bekezdés szerinti bűncselekményt. Arról van tehát szó, hogy amennyiben a bűncselekménynek egyébként nem minősülő magatartások által generált vagyoni hátrányok együttes összege az ötszázezer forintot meghaladja, a (3) bekezdés szerinti bűncselekmény megvalósul. Mérvadó jogirodalmi álláspontok szerint ugyanakkor összefoglalt bűncselekményről abban az esetben beszélhetünk, ha a jogalkotó azonos vagy különböző *bűncselekmények* törvényi tényállását kimerítő tevékenységeket foglal össze¹⁵. tehát olyan bűncselekményeket, amelyeket törvényi rendelkezés hiányában halmazatként kellene értékelni.¹⁶

Mindezekre figyelemmel – véleményem szerint – amennyiben a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel valósul meg, nem összefoglalt bűncselekmény jön létre, a törvényi egységet ez esetben az alapozza meg, hogy a törvényi tényállás a sértettek számát figyelmen kívül hagyja.¹⁷

¹¹ A 2012. évi C. törvény indokolása.

¹² Vö. EBH 2014. B.7.

¹³ A 2012. évi C. törvény indokolása.

¹⁴ A 2012. évi C. törvény indokolása. Vö. BELOVICS – MOLNÁR – SINKU (2013) 683. o.

¹⁵ BELOVICS – GELLÉR – NAGY – TÓTH (2014) 341. o. Vö. FÖLDVÁRI (1997) 218. o.

¹⁶ VASKUTI (2004) 65. o.

¹⁷ Vö. BELOVICS – GELLÉR – NAGY – TÓTH (2014) 351. o.

Lényegesen komolyabb, szintén dogmatikai kérdésekre visszavezethető problémával állunk szemben, ha a törvényi egység körében értékelt részcselekmények sajátosságait vesszük górcső alá. A többszörözéssel vagy egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel megvalósuló jogsértés ugyanis nem valósít meg bűncselekményt, ha a vagyoni hátrány összege az ötszázezer forintot nem haladja meg. A (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény esetében tehát arról van szó, hogy önmagukban sem bűncselekménynek, sem szabálysértésnek¹⁸ nem minősülő magatartások a törvényi egység keretein belül bűncselekménnyé állnak össze, amint az általuk okozott vagyoni hátrány kvázi érték-egybefoglalással meghatározott együttes összege meghaladja az ötszázezer forintot. Hasonló jogtechnikai megoldást a jogalkotó a törvényi egység más eseteinél, így a folytatólagosság, az üzletszerűség és az érték-egybefoglalás kapcsán is alkalmaz, azonban ez utóbbiaknál kivétel nélkül időbeli korlátokat állít fel a részcselekmények vonatkozásában. Folytatólagosság csak akkor állapítható meg, ha a bűncselekmények elkövetésére – az egyéb feltételek fennállása mellett – rövid időközönként kerül sor, az üzletszerűség rendszerességet feltételez, érték-egybefoglalás pedig kizárólag az egy éven belül elkövetett szabálysértések esetén lehetséges.

Amennyiben a Btk. 385. §-ának (3) bekezdésében meghatározott bűncselekmény többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel megvalósuló egyes részcselekményei önmagukban nem minősülnek bűncselekménynek, a fentiekhez hasonló időbeli korlát egyáltalán nem érvényesül. Mivel a részcselekmény sem szabálysértést, sem bűncselekményt nem valósít meg, elévülésének lehetősége fogalmilag kizárt. Mindez praktikusán azt jelenti, hogy ha a felhasználó a többszörözéssel vagy a lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel megvalósított jogsértéssel ötszázezer forint vagyoni hátrányt generál, majd bármilyen hosszú idő elteltével újabb egy forint vagyoni hátrányt okoz, a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekmény ez utóbbi magatartással befejezetté válik. Mindezek egyúttal felvetik a nullum crimen sine lege elve, illetőleg az ex tunc hatály tilalma sérelmének lehetőségét, hiszen a legutolsó részcselekménnyel olyan magatartások válnak a törvényi egységet képező bűncselekmény részcselekményeivé, s így büntetendővé, amelyek tanúsításuk időpontjában – az (5) bekezdésben foglaltakra figyelemmel – nem valósítottak meg bűncselekményt.

XII.3.2. A VAGYONI HÁTRÁNY ÖSSZEGÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSA

A bűncselekmény minősülése, illetőleg a büntethetőséget kizáró ok megállapíthatósága szempontjából a korábbiaknál¹⁹ is jelentősebb szerephez jut a sértetteknek okozott vagyoni hátrány összege. Megjegyzendő, hogy a hatályos szabályozás nem tesz

¹⁸ Szabs. tv. 238/A. § (3) bekezdés: „Nem valósítja meg az (1) bekezdés a) pontja szerinti szabálysértést, aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel sérti meg, feltéve, hogy a cselekmény jövedelemszerzés célját közvetve sem szolgálja.”

¹⁹ A Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti Főosztálya által 1999-ben adott iránymutatás szerint a tényállás a vagyoni hátrány tekintetében – általában – akkor tekinthető felderítettnek, ha annak nagyságrendje a cselekmény minősítése, illetve a felelősségre vonás módja és mértéke szempontjából kellő támpontot ad. *Hatályos anyagi jogi és nyomozás felügyeleti eljárási iránymutatások gyűjteménye, 9. pont.*

különbséget az egyes műtípusok szerint, tehát a büntethetőséget kizáró ok a szabad felhasználás korlátaira tekintet nélkül megállapítható. E tény jelentőségét az adja, hogy a jogszabály engedélyeként értékelt szabad felhasználás a számítógépi programalkotások esetében nem adott. Így a szoftver többszörözése vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétele büntetlenül maradhat²⁰ ugyan, de a bűncselekményt meg nem valósító módon többszörözött számítógépi programalkotás minden más, illetve további felhasználása bűncselekményt valósíthat meg.²¹

A szerzői jogsértéssel okozott vagyoni hátrány megállapításának módszereit illetően már az új Btk. hatálybalépését megelőzően is igen változatos kép alakult ki a hazai jogalkalmazásban.²² A vitatott kérdések jelentőségét nagymértékben fokozta, hogy az új Btk. hatálybalépését követően a tét már nem „pusztán” a jogosultaknak okozott vagyoni hátrány pontos összegének meghatározása lett, hanem – a többszörözéssel vagy hozzáférhetővé tétellel megvalósuló cselekmények esetében – a büntethetőséget kizáró ok megállapíthatósága is.²³ A vagyoni hátrány pontos összege emellett komoly jelentőséghez jut a bűncselekmény minősítése kapcsán, tekintettel arra, hogy azt az egyes sértetteknek okozott vagyoni hátrányok együttes összege határozza meg. A törvényi egységben értékelésre kerülnek azok a részcselekmények is, amelyek az általuk okozott vagyoni hátrány folytán önmagukban véve csak szabálysértésnek minősülnek.²⁴

A vagyoni hátrány összegének megállapítására irányuló egyes megközelítések és számítási módszerek ismertetése nélkül szükséges felhívni a figyelmet a Szerzői Jogi Szakértői Testület SZJSZT-03/14. számú véleményében foglaltakra, amelyek gyakorlati alkalmazása meghatározó jelentőséggel bír a dekriminalizáció kapcsán. A véleményben foglaltak szerint: „a kizárólagos jogok jellegéből következik az, hogy a művek/műpéldányok piaci értékét a jogosult állapítja meg. A realizált vagyoni hátrány ezzel szoros összefüggésben van, mivel a jogosultat – mint a hátrány legalacsonyabb összege – éppen akkora hátrány éri, amekkora összegtől azáltal esik, hogy az adott felhasználásra nem adhatott engedélyt.”²⁵ A testület ezen elvek mentén, a nemzetközi gyakorlatot is figyelembe véve, filmek esetében letöltésenként 1100 forint, hozzáférhetővé tétel esetében filmenként 800–3000 amerikai dollárnak megfelelő forint összegben tartja megállapíthatónak a vagyoni hátrány összegét. A fájlcsereelő rendszerek technikai sajátosságai²⁶ folytán ugyanakkor a többszörözéssel egyidejűleg hozzáfér-

²⁰ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU (2013) 683. o.

²¹ Vö. UJHELYI (2015) 64. o.

²² Lásd részletesen KÁRMÁN – MÉSZÁROS – NAGY – SZABÓ – WINDT (2010); KÓHIDI (2011); SPRÁNTZ (2007); SZATHMÁRY (2010); MAGYAR (2004); továbbá vö. Szerzői Jogi Szakértői Testület SZJSZT 1/2000; SZJSZT 26/2005., illetve SZJSZT 29/2005. számú véleményekkel.

²³ Megjegyzendő, hogy a büntethetőséget kizáró ok fennállása továbbra sem képezi akadályát annak, hogy a jogosultak polgári jogi igényüket egyéb törvényes úton érvényesítsék. Vö. 2012. évi C. törvény indokolása.

²⁴ EBH 2014. B.7.

²⁵ A Szerzői Jogi Szakértői Testület SZJSZT-03/14. számú szakértői véleménye a fájlcsere büntetőjogi megítéléséről. http://www.szttnh.gov.hu/sites/default/files/SZJSZT_szakvelemenek_pdf/szjszt_szakv_2014_03.pdf

²⁶ Lásd részletesen MEZEI (2012) 72–74. o.; KÁRMÁN – MÉSZÁROS – NAGY – SZABÓ – WINDT (2010) 49–50. o.

hetővé tétel is megvalósul²⁷, tehát a két felhasználási cselekménnyel generált vagyoni hátrány összeadódik. E számítási módszer szerint egyetlen film fájlcsereelő rendszerben történő többszörözése és egyidejű hozzáférhetővé tétele megközelítőleg 220 ezer forint vagyoni hátrányt generál, tehát három film letöltése a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének büntetési alakzatát valósítja meg.

A fenti megközelítést osztó Nemzeti Adó- és Vámhivatal nem hivatalos álláspontja szerint „aki háromnál több filmet szerez meg és azok torrent fájljait elhelyezve több ezer személy részére teszi lehetővé a filmek letöltését [...] továbbra is bűncselekményt követ el, mert nyilvánvaló a szerzői jogot megsértő megosztási célzat és esetében a minimum licencdíj megállapítása is indokolt. Az a felhasználó, akinél csak letöltési, megszerzési célzat állapítható meg (még akkor is, ha a letöltés közben bizonyos visszaosztás is történt), álláspontunk szerint a jelenlegi jogi szabályozás mellett sem követ el bűncselekményt és az ő esetében nem is lenne indokolt a fenti vagyoni hátrány egyedi megállapítása.”²⁸

Véleményem szerint a vagyoni hátrány megállapításának ilyen módja nem fogadható el. Vagyoni hátrányon a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése körében tipikusan az elmaradt vagyoni előny értendő, amelynek összege esetenként vizsgálendő. Sokkal inkább elfogadhatóak ezért azok a megközelítések, amelyek szerint a vagyoni hátrány meghatározása során a jogosult tiszta hasznából kellene kiindulni.²⁹ Ennek folytán – az SZJSZT-03/14. számú véleményben kifejtettek³⁰ is figyelemmel – nem vethető el a sértett nyilatkozata.³¹

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatkozott, több ponton is vitatható álláspontja figyelmen kívül hagyni látszik egyebek mellett, hogy az egyébként tényállásszerű magatartások nem – a tényállás körében egyébként nem is értékelt – célzattól, hanem kizárólag az általuk okozott vagyoni hátrány összegétől függően minősülhetnek bűncselekménynek.

A vagyoni hátrány megállapításának problémaköréhez szorosan kapcsolódó, kiemelt jelentőségű kérdés, hogy e körben szükséges, illetve indokolt-e számítástechnikai vagy más szakterületen működő – szakértő alkalmazása. A büntetőjogi felelősség önálló elbírálásának garanciális elvére³² is figyelemmel a jogszabályi környezetben bekövetkezett változások ellenére is irányadó, hogy a szerzői jogok megsértésének bűncselekménye miatt emelt vád esetén a büntetőbíróságoknak önállóan kell vizsgálniuk, hogy a büntetőjogi felelősséget megalapozó szerzői vagy szomszédos jogi jogsértés megvalósult-e.³³ E rendelkezések természetesen nem zárják ki, hogy a büntetőügyben eljáró hatóság szakértőt alkalmazzon valamely bizonyítandó

²⁷ MEZEI (2009) 16–17. o.; részben ellentétes véleményt lásd IBOLYA (2012) 33. o.

²⁸ MEZEI (2012b)

²⁹ UJHELYI (2015) 74. o.; MAGYAR (2004) 35. o.

³⁰ „Hangsúlyozni kell tehát, hogy a kizárólagos jogok jellegéből következik az, hogy a művek/műpéldányok piaci értékét a jogosult állapítja meg. A realizált vagyoni hátrány ezzel szoros összefüggésben van [...]”

³¹ Vö. MARKÓ (2015) 43. o.; ellentétes véleményt lásd UJHELYI (2015) 74. o.

³² Be. 10. §: Abban a kérdésben, hogy a terhelt követett-e el és milyen bűncselekményt, a bíróságot, az ügyészt, a nyomozó hatóságot nem köti más eljárásban, így különösen a polgári eljárásban, a szabálysértési vagy fegyelmi eljárásban hozott határozat, illetőleg az abban megállapított tényállás.

³³ EBH 2000. 188.

tény megállapításához vagy megítéléséhez, erre azonban – egyes szerzők véleményével³⁴, illetve a kialakult gyakorlattal³⁵ ellentétes álláspontot szerint – a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése miatt indult büntetőeljárásokban igen szűk körben kerülhet sor. A korábban kialakult, kifogásolható gyakorlatban rendszerint számítástechnikai szakértő kirendelésére került sor úgy, hogy a szakértőnek feltett kérdések³⁶ túlnyomó része nem volt különleges szakértelmet igénylő szakkérdéseknek³⁷ tekinthető, illetőleg nem tartozott a szakértő kompetenciájába.³⁸ A felhasználási cselekménnyel érintett másolatok jogi státusának megítélése kétséget kizáróan nem különleges szakértelmet igénylő tény-, hanem olyan jogkérdés, amelyre a büntetőeljárás hatósági és igazságszolgáltatási alanyainak kell választ adnia. Ezért csak egyetérteni lehet azokkal a megközelítésekkel, amelyek szerint a szakértő közreműködése a bizonyítási eszközök beszerzése technikai feltételeinek biztosítására korlátozandó.³⁹

A szakértő alkalmazása más vonatkozásban is aggályosnak nevezhető a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése miatt indult büntetőeljárásokban. Az a garanciális alapelv ugyanis, amely szerint a vád bizonyítása a vádlót terheli, csorbát szenvedni látszik azokban az esetekben, ahol a megalapozott gyanú, majd utóbb a vádemelés alapját olyan szakértői vélemények képezik, amelyek tényként állapítják meg a lefoglalt másolatok⁴⁰ jogellenes keletkezésének tényét.⁴¹ Azáltal, hogy a másolatokat a szakértői vélemények eleve jogsértőként azonosítják, a bizonyítási teher megfordul.⁴² A terheltnek kell bizonyítania a továbbiakban, hogy a tőle lefoglalt másolatok a szakértői vélemény állításával szemben nem jogellenes cselekmény folytán állottak elő. A másolatok jogszerűségének bizonyíthatósága azonban legalább annyira viszonylagos, mint a jogellenesség bizonyítása. Önmagában ugyanis a másolat létrejöttének ténye a keletkezés körülményeit, illetve a másolat készítésé-

³⁴ UJHELYI (2015) 64. o.

³⁵ KÁRMÁN – MÉSZÁROS – NAGY – SZABÓ – WINDT (2010) 110. o.; SZATHMÁRY (2010) 154. o.

³⁶ Gyarakai Réka a szakértőnek – mindenképpen – felteendő kérdések között veszi számba – egyebek mellett – az alábbiakat: ad 1) a szakértő rendelkezésére bocsátott adathordozókon található(k)-e szerzői jog által védett művek; ad 2) amennyiben az előző kérdésre adott válasz pozitív, akkor állapítsa meg a sérteteket, és az egyes sértetekre lebontva állapítsa meg a kárértéket; ad 3) megállapítható-e, hogy a vizsgálat tárgyát képező adathordozón található filmalkotásokat vagy egyéb szerzői jogvédelem alá eső műveket internetes oldalról szabadfelhasználással töltötték le, amennyiben igen, a letöltés jogszerű volt-e. GYARAKI (2010) 219. o.

³⁷ A különleges szakértelmet alapvetően a jogon kívül eső szakmai ismeretek teszik ki, amelyek meghaladják az általános ismeretek szintjét. Lásd ERDEI (1987) 25–27. o.

³⁸ Vö. KARDOS – SZILÁGYI (2012) 11–12. o.; HORVÁTH (2007).

³⁹ MARKÓ (2015) 42. o.

⁴⁰ A fájlcsereelő rendszerben többszörözött vagy lehívásra hozzáférhetővé tett, illetőleg általában az elektronikus formában tárolt szerzői jogi oltalom alatt álló alkotás szükségképpen csak másolat formájában létezhet.

⁴¹ Például: „A winchestereken található programok beszerzéséről számla, ajándékozási szerződés, eredeti adathordozó nem áll rendelkezésre, így a jogos használat nem állapítható meg.” Más ügyben: „Az összes olyan megtalált tételt – programot, játékot, filmet, zenét –, amelyhez nem mellékeltek a legalitást igazoló okmányt vagy eredeti CD/DVD-t, jogellenesen használtak tekintettem.” Forrás: KÁRMÁN – MÉSZÁROS – NAGY – SZABÓ – WINDT (2010) 114–115. o.

⁴² KÁRMÁN – MÉSZÁROS – NAGY – SZABÓ – WINDT (2010) 112. o.

nek jogszerű vagy jogellenes módját illetően semmiféle információval nem szolgál.⁴³ Erre következtetni engedhetnek ugyan bizonyos körülmények⁴⁴, de semmi esetre sem mondható megalapozottnak egy olyan szakértői vélemény, amely másolatok ab ovo jogsértő mivoltát általánosságban állapítja meg. Az ilyen szakértői vélemények alapját az a megfontolás képezi, hogy a szakértőnek átadott adathordozók vizsgálata alapján nem állapítható meg kétséget kizáró módon a másolatok jogszerűsége, így azok – kizárásos alapon – csak jogellenesek lehetnek. Rendkívül fontos megjegyezni ezzel összefüggésben, hogy még ha a másolatok jogellenességére vonatkozóan tett szakértői ténymegállapítás valósnak bizonyul is, az önmagában nem alapozhatja meg a lefoglalást szenvedő büntetőjogi felelősségét. A jogellenesen másolt mű megszerzése önmagában ugyanis nem illeszthető a szerzői jogi törvényben meghatározott tevékenységi körbe, így nem minősül felhasználásnak és nem sérti az alkotás szerzőjének jogát.⁴⁵ A *büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény* (Be.) 4. § (1) bekezdésében meghatározott garanciális alapelv érvényesüléséhez nélkülözhetetlen lenne, hogy a szakértők – már amennyiben alkalmazásuk egyáltalán indokolt – kizárólag olyan ténymegállapításokra szorítkozzanak, amelyek a rendelkezésükre álló adatok alapján bizonyossággal megtehetőek.

A fájlcsereelő rendszerek használatával létrehozott másolatok esetében az említett problémák fokozott súllyal jelentkeznek. A rendszer ugyanis kizárólag dinamikájában alkalmas arra, hogy a digitalizált alkotások forrásáról olyan egyértelmű információt szolgáltatson, amely a forrás és a felhasználás jogszerűségének megítéléséhez szükséges és elégséges.⁴⁶ Amennyiben a felhasználó az általa letöltött adattartalom hozzáférhetővé tételét megszünteti, utóbb az adathordozót vizsgáló nyomozó hatóság kizárólag annak megállapítására képes, hogy az adathordozó az adott művet tartalmazza. A másolatkészítés forrására, illetőleg az esetlegesen megvalósult hozzáférhetővé tételre vonatkozóan semmiféle adat nem áll rendelkezésre. A tényállás teljes körű felderítéséhez, valamint a jogellenes többszörözés és hozzáférhetővé tétel bizonyításához arra lenne szükség, hogy a felhasználó által folyamatba helyezett le-, illetve feltöltéseket dinamizmusában dokumentálja a nyomozó hatóság. Ez igen egyszerű feladatnak látszik. A teendő csak annyi, hogy meg kell kezdeni egy alkotás letöltését

⁴³ Vö. IBOLYA (2011) 5. o.

⁴⁴ Ilyen lehet például az adatállományok jellemző megnevezése. Lásd a Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Katonai Tanácsának Kb.II.49/2006/24. számú ítéletét.

⁴⁵ EBH 2006. 1494.

⁴⁶ Kifejezetten a fájlcsereelő rendszerek használatával foglalkozik a Szerencsi Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztályán 05090/531/2009.bü. számon indult büntetőügyben beszerzett szakértői vélemény. E szerint: „[...]természetesen megtehetem azt is, hogy nem osztom meg egyetlen alkönyvtáramat sem, vagy azokban nem tárolok semmilyen anyagot, s így nem követek el jogsértést. Ám a helyzet mégsem ennyire egyszerű. A fájlmegosztó programok telepítése, a hálózat szervezése nagyon ésszerű és átgondolt. Ha elkezdek letölteni egy állományt, akkor a letöltött részt már tőlem is tovább lehet tölteni. Azaz, ha akár csak egy töredéke is letöltődött a gépemre a kiválasztott zeneszámnak, akkor azt már tőlem is lehet kezdeni tölteni. Ily módon viszont, véleményem szerint nyomban megvalósul a jogsértés.” A szakértő az ügyben képernyőmentés alapján állapította meg, hogy mely alkotások hozzáférhetővé tétele valósult meg. Ugyanakkor – mint arra Ibolya Tibor rámutat – „a bizonyításhoz nem lehet elegendő a feltöltés alatt álló mű nevét és a fájl kiterjesztését tartalmazó, a torrentklienst működés közben ábrázoló ún. »print screen« kép”. Lásd IBOLYA (2012) 33. o.

a rendszerben. A kliensprogram egyértelmű adatokat szolgáltat arról, hogy az éppen folyamatban lévő letöltés során milyen IP-címmel rendelkező személyi számítógépekről érkeznek adatsomagok. Ezek a kliensek nyilvánvalóan és egyértelműen megvalósítják az egyedi lehívásra történő hozzáférhetővé tételt. Az IP-címek használói könnyűszerrel azonosíthatók, az eljárás során a szerzői jog jogosultjától esetlegesen kapott engedélyről nyilatkozathatók. Ez a megoldás azonban – bár igen ígéretesnek tetszik – számos hibában szenved. A hozzáférhetővé tétel kétséget kizáró módon történő bizonyításához ugyanis valamennyi hozzáférhetővé tett adat próbaletöltése szükséges.⁴⁷ „Ennek oka az, hogy ellenkező esetben (a szerzői műpéldány nélkül) nem lehet cáfolni a gyanúsított azon védekezését, hogy az általa feltöltött műpéldánynak csak a neve azonos a szerzői jogvédelem alatt álló fájjal, valójában az tartalma szerint jogvédelem alatt nem álló tartalmat takar.”⁴⁸ A megalapozott gyanú közléséhez a feljelentések tartalma, illetve a feljelentő által rendelkezésre bocsátott bizonyítékok nem lehetnek elégségesek.⁴⁹ Bár a bűncselekmény gyanúja – egyebek mellett – az IP-cím ismeretében tűnik megalapozottnak⁵⁰, ezen azonosítószám ismerete legfeljebb a lehetséges elkövetők körének szűkítésére adhat lehetőséget, a megalapozott gyanú viszont csak meghatározott személlyel közölhető.

XII.4. DE LEGE FERENDA JAVASLAT

Véleményem szerint a fentiekben vázolt problémák jelentős része kizárólag az alaptényállás módosításával, a büntethetőséget kizáró okot meghatározó (5) bekezdés mellőzésével, és további új alaptényállás megalkotásával oldható meg. Az általam helyesnek gondolt törvényszöveg szerint:

„385. § (1) Aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait *másként, mint többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel*, vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a szerzői jogról szóló törvény szerint a magáncélú másolásra tekintettel a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultat megillető üreshordozó-díj, illetve reprográfiai díj megfizetését elmulasztja.

(3) Aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát *többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel*

a) nagyobb vagyoni hátrányt okozva,

b) jövedelemszerzés céljából, vagyoni hátrányt okozva

megsérti, büntetés miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) A büntetés büntetés miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha *az (1) bekezdés szerinti bűncselekményt* nagyobb vagyoni hátrányt okozva követik el.

⁴⁷ GYARAKI (2010) 219. o.; IBOLYA (2011) 6–7. o.

⁴⁸ IBOLYA (2011) 6–7. o.

⁴⁹ MEZEI (2012) 183. o.

⁵⁰ Uo.

- (5) Ha a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértését
- a) jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés büntett miatt egy évtől öt évig,
 - b) különösen nagy vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés két évtől nyolc évig,
 - c) különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva követik el, a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés.”

A törvényszöveg javasolt módosítása a tárgyalt bűncselekménnyel összefüggésben megfogalmazható dogmatikai jellegű kérdésekre adhat választ, azonban nem oldja meg azt a problémát, hogy a fájlcsereelő rendszer használatának bűncselekménykénti értékelése jelentős mértékben a vagyoni hátrány megállapításának módszerétől függ. E körben megítélésem szerint az a feladat vár a jogalkotóra, hogy olyan általánosan alkalmazható és alkalmazandó rendszert dolgozzon ki, amely egzakt módon lehetővé teszi a törvényi tényállásban meghatározott magatartásokkal okozott vagyoni hátrány összegének megállapítását. E körben nem vetendő el egy az üreshordozó-díjhoz hasonló átalánydíj alkalmazásának lehetősége sem.

XII.5. FELHASZNÁLT IRODALOM

- BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál (szerk.) (2013) *Büntetőjog II. Különös Rész. A 2012. évi C. törvény alapján*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013.
- BELOVICS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály (szerk.) (2014) *Büntetőjog I. Általános rész. A 2012. évi C. törvény alapján*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2014.
- ERDEI Árpád (1978) *Tény és jog a szakvéleményben*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987.
- FÖLDVÁRI József (1997) *Magyar Büntetőjog. Általános rész*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997.
- GYARAKI Réka (2010) „Az on-line elkövetett szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének bűncselekménye” *Infokommunikáció és Jog*, 2010/6.
- HORVÁTH Gyöngyi (2007) „Az igazságügyi szakértői tevékenység egyes kérdései a szerzői és szomszédos jogok, valamint az iparjogvédelem területén” *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2007/3.
- IBOLYA Tibor (2011) *A torrentraziák büntetőjogi megítélése*
<http://ibolyatibor.atw.hu/Sajat/7.pdf>
- IBOLYA Tibor (2012) *A számítástechnikai jellegű bűncselekmények nyomozása*. Patrocinium Kft., Budapest, 2012.
- KARDOS Andrea – SZILÁGYI Dorottya (2012) „Szellemi alkotások büntetőjogi védelme. II. rész” *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2012/1.
- KÁRMÁN Gabriella – MÉSZÁROS Ádám – NAGY László Tibor – SZABÓ Imre – WINDT Szandra (2010) *A szellemi tulajdon-jogokat sértő bűncselekmények vizsgálata. Empirikus elemzés*. Kézirat. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2010.
- KÖHIDI Ákos (2011) „A felhasználók által fájlmegeosztással okozott kár” *Jogi Iránytű*, 2011/4.
- MAGYAR Csaba (2004) „Mennyit ér a szoftver?” *Infokommunikáció és Jog*, 2004/1.

- MARKÓ Szörény (2015) „A vagyoni hátrány meghatározása szerzői és iparjogvédelmi deliktumoknál” *Ügyészek Lapja*, 2015/6.
- MEZEI Péter (2009) „A sárkány levágott feje helyére mindig kettő új nő?” *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2009/3.
- MEZEI Péter (2012a) *A fájlcsere dilemma. A perek lassúak, az internet gyors.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.
- MEZEI Péter (2012b) *A NAV válaszol: nem eszik olyan forrón...* <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.hu/2012/07/nav-valaszol-nem-eszik-olyan-forron.html>
- SPRÁNITZ Gergely (2007) „Digitális tartalmak szerzői jogi védelme online környezetben” *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2007/3–4.
- SZATHMÁRY Zoltán (2010) „A szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése nyomozásának jogalkalmazási anomáliái” *Magyar Jog*, 2010/3.
- UJHELYI Dávid (2015) „Megjegyzések a Büntető Törvénykönyv szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése tényállásához” *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2015/6. 59–77. o.
- VASKUTI András (2004) „A bűncselekmény és az elkövető” In: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata* (szerk. Jakucs Tamás) KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004.